

”DET KAN VÆRE PINLIGT FOR FORÆLDRENE”

En national kortlægning af daginstitutioners
håndtering af børns seksualitet

Kortlægningens hovedresultater og anbefalinger

Sex & Samfund præsenterer her resultaterne af en kortlægning af dagsinstitutioners håndtering af børns seksualitet (på børnehaveområdet 3-6 år). Der er i kortlægningen indledningsvist foretaget et litteraturstudie af forskningen på området, og på den baggrund er der gennemført en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blandt ledere og pædagoger i daginstitutioner. Spørgeskemaundersøgelsen indeholder 337 besvarelser fra både ledere og pædagoger i et nationalt udsnit af kommunale daginstitutioner fordelt på landets regioner.

I det følgende gives en sammenfatning af hovedresultaterne efterfulgt af Sex & Samfunds anbefalinger til videre indsatser og aktiviteter på området. Disse kan kvalificere og understøtte en positiv, rettighedsbaseret og normkritisk tilgang og praksis i daginstitutionerne omkring børns seksuelle udvikling.

Fokus på børns seksualitet i den pædagogiske praksis

- De fleste ledere og pædagoger (63,2 %) angiver, at de ikke arbejder målrettet med indsatser i deres institutioner, der kan fremme børns trivsel i forhold til seksualitet, og der indgår ifølge de fleste ledere og pædagoger (76,4 %) heller ikke målsætninger om børns seksualitet i de pædagogiske læreplaner i daginstitutioner. Fokus på området ser dog ud til at blive løftet i en del daginstitutioner gennem den daglige pædagogiske praksis, idet omkring halvdelen af ledere og pædagoger (46,6 %) angiver at inddrage seksualitet i det daglige pædagogiske arbejde med børnene.
- Kortlægningen peger på, at målrettede indsatser, der relaterer sig til børns seksualitet, kan være fremmede for, at der i daginstitutionernes daglige pædagogiske praksis er fokus på børns trivsel i relation til seksualitet, og de pædagogiske læreplaner udgør en oplagt ramme for at få institutioner til at arbejde mere målrettet med at fremme af børns trivsel i relation til krop og seksualitet.
- Kortlægningen – og især forundersøgelsen, pilotinterviews og i de kvalitative åbne besvarelser i spørgeskemaundersøgelsen – har vist, at der eksisterer en udbredt usikkerhed om, hvad emnet børns seksualitet mere konkret dækker over. Mange ledere og pædagoger mener dog, at de har fokus på seksualitet, når de taler med børnene om følelser (96,9 %), kroppe og kroppens forskelligheder (95,9 %), grænsesætning (91,8 %), eller når de forholder sig til børns seksuelle lege, og dette gøres hovedsageligt gennem børnebøger (93,9 %), samtaler med børnene (98,0 %) eller projekter eller forløb med børnene (72,4 %).

Anbefalinger

- *Børns seksualitet bør være et målrettet tema, som både ledere og pædagogisk personale har fokus på i det pædagogiske arbejde, og børns seksualitet bør være et beskrevet tema i daginstitutioners pædagogiske læreplaner med både læringsmål og indhold.*
- *Børns seksualitet bør skrives ind som et centralt fastsat tema i Børne- og Socialministeriets regler om pædagogiske læreplaner for dagtilbud til aldersgruppen fra tre år til skolestart.*

- *Daginstitutioner bør arbejde med en positiv, rettighedsbaseret og mangfoldig pædagogisk praksis i forhold til at sikre børns trivsel i relation til seksualitet. Denne praksis bør indeholde emner som følelser og relationer, kroppen og kroppes forskellighed, nysgerrighed ved kroppen (herunder onani), grænser og grænsesætning, køn og mangfoldighed (herunder om kønsroller, familieformer) samt reproduktion (om de forskellige måder man kan få børn på). Disse emner fremhæves som relevante af den sexologiske forskning, og der bygges videre på dette emnefelt i indskolingens obligatoriske sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab.*

Retningslinjer omkring håndtering af børns seksualitet i daginstitutioner

- Kortlægningen bekræfter som tidligere forskning har vist, at mange dagsinstitutioner har indført forskellige retningslinjer med henblik på at forebygge seksuelle overgreb på børn og undgå mistanker mod det pædagogiske personale. 52,2 % af ledere og pædagoger angiver, at der er indført retningslinjer på området i deres institutioner i form af bl.a. forbud mod lukkede døre, særlige regler for mandlige pædagoger og forbud mod at opholde sig i enerum med børn. 41,7 % af ledere og pædagoger angiver, at der er indført retningslinjer for børns seksuelle adfærd og leg i form af bl.a. forbud mod nøgenhed, forbud mod doktor- og numselege, at børn skal gå afsides i forbindelse med seksuel adfærd og leg og forbud mod, at børn kysser hinanden på munden.
- Retningslinjerne for både personale og børns adfærd og leg er i udbredt grad formuleret negativt og problematiserende, idet de skitserer regler, forbud og begrænsninger, der har fokus på forebyggelse af seksuelle overgreb og imødegå mistanker om pædofili hos især mandligt pædagogisk personale.

Anbefalinger

- *Kommuner og daginstitutioner bør sikre, at retningslinjer formuleres positivt og mangfoldigt, der både giver det pædagogiske personale gode muligheder for at arbejde åbent og anerkendende med børns seksualitet, seksuelle sundhed og adfærd og redskaber og kompetencer til at forebygge og opspore seksuelle overgreb på børn.*
- *Retningslinjer der begrænser pædagogers arbejde og samvær med børn kan virke hæmmende for det pædagogiske personales mulighed for at skabe et positivt blik på børns trivsel i forhold til krop og seksualitet. Der bør i den pædagogiske praksis være fokus på både at forebygge og opspore seksuelle overgreb og nedbryde tabu og frygtkultur omkring børns seksualitet i daginstitutioner, hos pædagogisk personale og forældre.*

Faglighed og behov i den pædagogiske praksis

- En stor del af ledere og pædagoger (84,7 %) føler sig i fagligt klædt på til at håndtere konkrete situationer med børnene, der vedrører seksualitet. En mindre andel af ledere og pædagoger (15 %) oplever dog, at de mangler faglighed til at håndtere konkrete situationer med børnene vedrørende seksualitet, og det er i højere grad pædagoger (20,3 %), der står i det daglige arbejder med børnene, som vurderer, at de mangler faglighed.

- Kortlægningen viser, at der er et stort behov for materialer og redskaber til arbejdet med at fremme børns trivsel i forhold til seksualitet. Størstedelen af personalet og særligt pædagoger (73,7 %) oplever et behov for materialer eller redskaber, og der efterspørges især pædagogiske materialer (73 %), bøger (36,5 %) og spil (35,8 %) til det pædagogiske arbejde. Der efterspørges endvidere i de åbne svarkategorier især mere vidensbaserede materialer og eksterne faglige input om bl.a. børns sanselighed, nydelse, krop og seksualitet.

Anbefalinger

- *Der er behov for mere og ny forskning inden for feltet børns seksualitet og seksuelle udvikling, og der bør udvikles flere forskningsbaserede materialer og litteratur om børns seksualitet, som er målrettet det pædagogiske personale i daginstitutioner og studerende på pædagoguddannelser.*
- *Der bør udvikles materialer og indsatser, der indeholder konkrete pædagogiske redskaber og værktøjer, der kan inspirere og understøtte pædagogisk personale i at arbejde med børns trivsel i relation til krop og seksualitet ud fra en positiv og normkritisk tilgang.*

Den fysiske indretning i daginstitutioner

- Daginstitutionernes fysiske indretning har betydning for arbejdet med at fremme børns kropslige udfoldelsesmuligheder og seksuelle udvikling. 73,8 % af de adspurgte vurderer, at den fysiske indretning har en afgørende betydning for arbejdet, og de fysiske rammer er også tænkt ind i de institutioner, hvor man arbejder mere målrettet med børns seksualitet. Fagpersoner peger især på, at de fysiske indretning i institutionerne kan forbedres ved at indrette både læringsrum og rum til børns privatliv.

Anbefalinger

- *Den fysiske indretning i institutioner bør tænkes mere aktivt ind i arbejdet med at fremme børns trivsel i forhold til seksualitet ved fx at indrette forskellige rum, der både er læringsrum med billeder og fysiske og motoriske udfoldelsesmuligheder og private og voksenfrie rum, hvor børn kan have privatliv både indenfor og udenfor.*

Dialogen med forældre om børns seksualitet

- En stor del af både ledere og pædagoger taler sjældent eller aldrig (62,7 %) med forældre om seksuelle emner i relation til deres børn, og dialogen sker oftest, når der opstår konkrete situationer eller bekymringer (91,8 %) vedrørende børns eller personalets adfærd. Kortlægningen peger desuden på, at et målrettet arbejde med at fremme børns trivsel i relation til seksualitet også styrker dialogen med forældre i det daglige om børn seksualitet.
- Mange ledere og pædagoger oplever (63,4 %), at der kan opstå udfordringer i dialogen med forældre om børns seksualitet, fordi der, ifølge fagpersonerne, mangler viden om børns seksualitet hos forældre (75,9 %), mangler et fælles sprog om børns seksualitet (46,8 %) eller fordi man er bange for at

overskride forældres grænser (37,9 %). Ledere og pædagoger peger endvidere på, at det kan være særligt svært at tage en dialog med forældre til minoritetsetniske børn.

- Kortlægningen viser, at mens mange ledere og pædagoger (78,5 %) føler sig fagligt klædt på til at tale med forældre om børns seksualitet, så angiver en af del af dem (21,1 %), at de i mindre grad eller slet ikke føler sig fagligt klædt på til dialogen med forældre. Og oplevelsen af manglende faglighed til at tale med forældre ses især blandt pædagoger, som har den daglige kontakt med børn og forældre (29,8 %).
- Der er et behov for materialer og redskaber, der kan støtte dialogen med forældre om børns seksualitet. 75 % af ledere og pædagoger efterspørger i høj grad eller i nogen grad materialer og redskaber. Der efterlyses især informationsmaterialer/foldere målrettet forældre (88,8 %), materialer, der giver konkrete redskaber til dialogen med forældre (58,6 %) og temadage for forældre (21,6 %). Materialerne skal ligeledes udformes med konkrete eksempler og tilpasses til minoritetsetniske forældre ved at blive oversat til flere sprog.

Anbefalinger:

- *Der skal udvikles generelle informationsmaterialer om børns seksualitet til forældre, der har børn i førskolealderen (3-6 år).*
- *Der bør udvikles pædagogiske indsatser og redskaber, der kan understøtte og inspirere daginstitutioner til at varetage en åben og positiv dialog med forældre både i det daglige samtale i institutionen, i tilfælde af konkrete situationer i institutionen og ved forældremøder.*

Samarbejdet med kolleger om børns seksualitet

- Langt hovedparten af ledere og pædagoger (90,5 %) angiver, at de i høj grad eller i nogen grad er tilfredse med samarbejdet med deres kolleger om den pædagogiske praksis i relation til børns seksualitet. De fleste ledere og pædagoger (72,8 %) oplever generelt heller ikke udfordringer i samarbejdet med deres kolleger om den pædagogiske praksis i forhold til børns seksualitet. Væsentligt flere ledere, som har et personalemæssigt ansvar, oplever dog, at der i høj eller i nogen grad kan opstå udfordringer i det kollegiale samarbejde om børns seksualitet (29,7 %).
- Kortlægningen viser, at ledere og pædagoger vurderer, at de udfordringer, der opstår i samarbejdet mellem kolleger i relation til børns seksualitet, især skyldes, at der mangler et sprog for børns seksualitet (50,2 %), mangler viden om børns seksualitet (48,8 %), manglende fokus på emnet fra kommune/forvaltnings side (28,8 %) eller på grund af, at der er bekymring om overgreb (23,9 %). Yderligere nævnes der i de åbne svarkategorier udfordringer, der går på, at man er bange for en overreaktion, at man er konfliktsky, at emnet er tabubelagt eller at man har forskellige grænser, holdning og erfaringer blandt personalet, når det handler om børns seksualitet.
- Mange ledere og pædagoger (59,2 %) ser et behov for materialer og redskaber til samarbejdet med kolleger om børns seksualitet, og der efterspørger især informationsmateriale og generel viden om børns seksualitet (66,8 %), konkrete redskaber til dialoger mellem kolleger om børns seksualitet (58,9 %), en tydeliggørelse af børns seksualitet i den pædagogiske læreplan og vejledninger (40,8 %) og mere

fokus på området på et kommunalt plan (30,6 %). Der peges også på et behov for tema- og kursusdage og debat i institutionen.

Anbefalinger

- *Kommunerne bør understøtte de kommunale daginstitutioner i at arbejde med fremme af børns trivsel i relation til krop og seksualitet ved at skabe rammer for og inspirere til, at området tages op på faglige temamøder, skrives ind i pædagogiske læreplaner, i daginstitutioners trivsels- og sundhedspolitikker, formidles til nye ansatte, samt indgår i forældreindsatser.*
- *Der bør udvikles dialogiske redskaber, der kan understøtte og inspirere daginstitutioners ledere og pædagogiske personale til at udvikle en åben og positiv tilgang til at tale om og håndtere børns seksualitet i daginstitutioner.*
- *Viden om børns seksualitet i førskolealderen (3-6 år) bør i højere grad være en del af den pædagogiske efteruddannelse og være i fokus på pædagoguddannelsen både i fagmodulet "Køn, seksualitet og mangfoldighed" og i andre relevante fag og forløb på uddannelsen.*